

comentaris literaris per Josep Palomero i José Miguel Segura

F. X. DUARTE I J. M. LÓPEZ (EDS.)

Víctimes per violència i repressió als Ports

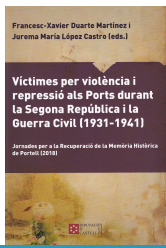
Editorial:

Diputació de Castelló

Castelló, 2021

Pàgines 330

Memòria històrica

Un grup de persones associades amb la finalitat de restituir la memòria històrica en les poblacions dels Ports, el 2017 va organitzar a Portell unes jornades sobre «Maquis i masovers als Ports» (amb eixe títol trobareu en internet molt bona documentació, il·lustrada amb fotografies òptimes). Compromesos amb la prossecució del projecte, el 2018 van celebrar una nova trobada, a més d'una exposició, sobre el tema «Víctimes per violència i repressió als Ports durant la Segona República i la Guerra Civil (1931-1941)». Al llarg d'eixa dècada infausta es van produir homicidis de tota causa que augmentaren, com ja sabem, per la repressió de la dictadura.

Les actes d'eixa darrera jornada conformen aquest llibre, que consta de tres blocs. La part central està dedicada a descriure les exploracions que sobre morts violentes d'aquells anys s'han efectuat al cementiri de Portell. En la primera, en canvi, s'expliquen diversos casos d'altres poblacions, com Sorita i Villores, o del conjunt de la comarca. En la tercera es destaquen alguns casos singulars, com el del metge txecoslovac Tallenberg, que fou director de l'hospital de les Brigades Internacionals de Benicàssim i desaparegué en combat a Morella, com documenta Guillem Casañ. **JP**

FRANCISCO UMBRAL

Días felices en Argüelles

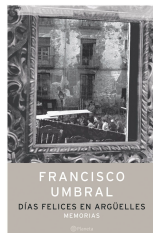
Editorial:

Planeta

Barcelona, 2005

Pàgines 230

Assaig; memòries

Aquest *Días felices en Argüelles* és l'últim llibre de Francisco Umbral i també l'últim llibre de memòries d'un autor tan provocador, prolífic i indispensable com a irrepentible. Es tracta d'un text brillant i fragmentari —per moments obertament trencat, fracturat— que voreja contínuament la frontera entre la literatura tranquil·la i amb majúscules, d'alta volada i mirada perduda, amb la literatura precipitada, espentada pel dia a dia dels periòdics, la lletra fredolida i la columna diària.

Umbral va ser un *escribidor* —terme de Vargas Llosa— una criatura que retornava —a vegades en forma de clavell però quasi sempre en forma d'espasa— tot quant li arribada de l'exterior, d'aqueixa massa absurda, decebedora i cruel que comunament diem «realitat». Amb una prosa que premeditadament —en ell res era casual— recorda a aquell Miguel de Cervantes que «ja amb un peu en l'estrep» redactava les últimes pàgines de la seua vida en *Los trabajos de Persiles y Sigismunda*, Umbral construeix en aquest llibre unes memòries una miqueta caòtiques i impressionistes, allunyades de l'objectivitat i del rigor.

Revestit d'aquesta patina decadent, «a

mitjan any dos mil quatre, a favor de la major soledat possible» amb una explícita tendència al laconisme i al cinisme —és a dir, a la precisió i la mordacitat— com a mitjans per a no caure en la pedanteria, Umbral resulta encara més addictiu perquè en la seua saviesa comprén que «el que buscava tota la seua vida en la prosa era la poesia», una poesia bruta, canalla i urgent que segons ell «és l'honradesa de la prosa» d'un escriptor que es confessa —malgrat tot i de tots— honrat. Escripura en carn viva amb les costures, els obllits i els errors a la vista del lector, portada i portada per una memòria, «viva i esvalotada», llepant-se en les paraules revestides de sorpresa i tendresa o a les quals traspuen irreverència i descaradura.

El mateix autor va qualificar aquesta obra com a llibre de viatges. La qual cosa —com deia sovint— podria afegir-se a continuació que en realitat tracta del vertader i únic viatge que tots acabem realitzant: un viatge cap a dintre, a través del temps i les absències, a la recerca d'un mateix i dels seus buits, perquè «no podem escapar del jo i l'escriptura no és més que un forma de lectura de nosaltres mateixos». Com era d'esperar, finalment en Francisco Umbral vida, memòria i escriptura es funden en la metàfora del viatge en aquest *Días felices en Argüelles*, un últim llibre conscientment utòpic i per això mateix superficial, «refrescant i alliberador» d'aqueixa atmosfera tancada en la qual resideix sempre el nostre propi jo. Tal vegada per això mateix aquesta obra escrita quan el seu autor reconeix estar a punt de perdre definitivament el fil, parla de quasi tot però no parla en cap moment del barri madrileny que s'esmenta en el títol... Un llibre sobre la decadència de l'autor escrit a la seua manera, la d'un Francisco Umbral alliberat finalment de les servituds que, segons deia, quasi mai va tindre. **JMSR**

MÍRIAM RUIZ-RUANO

Vós i jo entre els antics

Editorial:

Institució Alfons el Magnànim - IVEI

València, 2020

Pàgines 201

Filologia

La Institució Alfons el Magnànim – Centre valencià d'estudis i d'investigació, organisme de la Diputació de València, convoca anualment els premis València Nova, dirigits a persones menors de 35 anys, a fi de fomentar entre els joves la creativitat literària i la divulgació de la cultura. En eixa modalitat, l'any passat el va obtindre Míriam Ruiz-Ruano Risquez, professora de la Universitat Autònoma de Barcelona. La primera part consta d'un estudi filològic a propòsit de les fonts clàssiques de *Lo somni*, l'obra principal de Bernat Metge, a més de l'ascendència d'Aristòtil i Ovidi sobre Ausiàs March, així com les múltiples influències que Joanot Martorell va utilitzar en la seua extraordinària novel·la, *Tirant lo Blanc*. En la segona part ha reunit uns estudis de literatura comparada a propòsit del pes de Petrarca sobre March, i l'influx de March i del seu contemporani Jordi de Sant Jordi sobre el poeta J. V. Foix.

L'autora s'ha proposat manifestar al lector actual la gran riquesa literària de la nostra literatura medieval i la seua projecció sobre la poesia contemporània, en especial en el cas de Foix. Si llegim els clàssics, ens adonarem que són una font de modernitat. **JP**

destacamos...

Retazos de una vida de delirios místicos y amor

«El hombre es un ser maleable plagado de abandonos», escribe **Alda Merini** y leo en *La loca de la puerta de al lado* (**Tránsito**), con la traducción de **Raquel Vicedo**. Y continúo leyendo: «El hombre debe traducirse en música y saber perdonar aquello que no conoce».

Dicen que Merini estaba loca. Es cierto que ya de muy joven visitó hospitales psiquiátricos, pero yo tiendo a pensar que ella era capaz de cruzar fronteras decisivas que otros, en su «sano juicio», nunca pudieron. Así, cruzo las fronteras de la razón y de la memoria, las de la ambición y la esperanza, las del amor. Si no fuera así, hubiera sido imposible que escribiera fragmentos como los que acabo de compartir, imágenes que van más allá, explosiones de la imaginación que finalmente nos conducen a la verdad.

Decía Ricardo Piglia en *Los diarios de Emilio Renzi* que «la luz de la lengua destila el oro de la poesía». Y añadía: «Ése ha sido otro rasgo de

mi enfermedad, que muchos han considerado un síntoma de locura». Sirviéndome de estas palabras, diría que, efectivamente, Merini estaba enferma, que no loca, enferma de luz, de lengua, de poesía, de vida. Fue un ser rebosante de vida, como lo demuestra en este libro autobiográfico que es, en realidad, un conjunto de confesiones que parecen cogidas al vuelo, retazos de esa vida de delirios místicos, de amor profundo y desinteresado, también de dolor y angustia.

Merini tenía otras verdades que para el resto eran del todo inconexas y se oponían a «la realidad». Pero, ¿qué es la realidad? Ella era poeta, y ya se sabe que los poetas irrumpen entre la tradición y la invención, entre el orden y la aventura, para ofrecernos todos los misterios del mundo, como queda reflejado en esta obra cargada de nostalgia en el que, sin las vergüenzas propias del que se considera sensato, habla sin tapujos de su pasado, un pasado que

está conformado de lugares y espacios, de paisajes, pero, y sobre todo, de amigos y amantes. Sin tapujos, sin filtros, y con un lirismo en ocasiones que resulta asombroso. Eso es así, porque el poeta siempre va delante de nosotros, Merini siempre fue por delante de todos, estableciendo con su escritura, con su poesía, con su «locura» un «vínculo mágico con la realidad», como ella misma decía.

Ahora, nuestro cometido, el de aquellos que sabemos leer, es intentar, en la medida de nuestras fuerzas, comprender su mundo, con todo ese dolor y esa angustia, con toda esa pasión carnal y espiritual, con todo ese amor profundo por el otro y por la vida misma. Leyendo *La loca de la puerta de al lado*, uno se da cuenta, como ya supo ver y reflejó tan bien Piglia en *Los diarios de Emilio Renzi*, que «vivir en la incoherencia es algo que debemos envidiarle a los locos», porque de ese modo uno se libera de cualquier atadura, de cualquier precepto. Alda Merini fue ella misma, con todas sus consecuencias, fue fiel a ese modo de mirar y recorrer el mundo, de relacionarse con él, siendo inocente y provocadora al mismo tiempo, fantaseando, pero siendo, probablemente, mucho más consciente de todos los secretos que se esconden. Ella los vio y transmitió. **ERIC GRAS**

ALDA MERINI

La loca de la puerta de al lado

Traducción: **Raquel Vicedo**

Editorial: **Tránsito**

Madrid, 2021

Páginas 176

Narrativa